

Szerkesztői jegyzet

Az elmúlt hetekben aggodó levelet kaptam Trencsényi Lászlótól, amelyben azt írja, hogy a Magyar Drámapedagógiai Társaság (MDPT) története mérföldkőhöz érkezik. A jelenlegi elnök lemondására utalva a következőket írja. „Mint az alapítás óta többé-kevésbé részese a Társaság életének, elkötelezett civilként katasztrófának találnám, ha a Társaság olyan kritikus spirálba zuhanna, melyben a különösen nehéz helyzetben hitelt és tagokat veszítve kerülne ki.” Olyan új elnökjelölt megtalálását szorgalmazza, akinek eddigi munkája és emberi kvalitásai garanciát jelentenek a közel 35 éves, szakmai alapon szerveződő civil szervezet tovább élése szempontjából.

Igen, 35 éve, 1988-ban indultak el azok a kezdeményezések, amelyek – és az időközben megjelent Egyesülési Törvény – alapján 1989 őszére jó néhány, a pedagógia területén működő szakmai szervezet jött létre. A legtöbbjük napjainkban a generációváltás időszakát éli, hiszen az akkori aktív 30-asok, az alapítók mára nyugdíjassá vagy nyugdíj közelivé váltak.

A generációváltáshoz kapcsolódóan talán nem érdektelen felidézni két, a 35 évvel ezelőtti egyesületalapítási lázhoz kapcsolódó személyes emlékeimet. Aaz egyik éppen a Magyar Drámapedagógiai Társaság alapításához kötődik. Akkoriban a Pesti Barnabás Szakközépiskolában dolgoztam mint igazgatóhelyettes, és az akkor már szakmailag elismert Jibraki Diákszínpadot vezettem. Talán 1989 elején fölhívott Debreceni Tibor, a Népművelési Intézet osztályvezetője, és kérte, hogy menjek be hozzá a Corvin térre, mert az én aláírásomra is szükség van, hogy létrejöhessen egy új szervezet a színjátszó tevékenység támogatására. Nem mérlegeltem sokáig Tibor kérését, mert *természetesnek vettem, hogy jó ügyet képvisel*, és engem is magával ragadott *a változtatni akaró korszellem*. Így lettem az MDPT egyik alapító tagja, és a munkájának kisebb-nagyobb megszakítással és intenzitással, de valamilyen módon azóta is részese.

A másik emlékem történeteszerűbb. Pályámat kulturális nevelőtanárként kezdtem a Pesti Barnabás-ban. Ilyen státuszt, amely heti 40 órában várta el tanulók kulturális tevékenységének szervezését, csak az 1200 főt elérő szakmunkásképző intézetekben lehetett létesíteni. Elvben nem kellett tanítási órákat tartanom, a gyakorlatban azonban szinte mindig engem küldtek be helyettesíteni. Ez a „fregoliszerep” minden nehézsége ellenére jó volt, mert nagyon sok osztályban megfordultam, és széleskörű kapcsolataim alakultak az iskolában tanuló gyerekekkel. *Így nemcsak hivatalos csatornákon tudtam érintkezni a diákokkal*, hanem például személyesen is tudtam érvelni az egyes rendezvényeken való részvétel mellett.

A kulturális nevelői munkakör révén bekerültem az akkori Országos Pedagógiai Intézet (OPI) keretében működő, közel 80 fős országos hálózatba is, amely szakmailag összefogta a különböző intézményekben dolgozó kulturális nevelőtanárok munkáját. Ez évente több műveltségi vetélkedő, művészeti bemutató és nyári tábor megrendezését, valamint szakmai továbbképzések megtartását, illetve különböző kiadványok megjelentetését jelentette.

1988 őszén a paksi Energetikai Szakközépiskola rendezte meg az évindító szakmai konferenciát, amelyen a szokásos programok mellett elemi erővel jelent meg az OPI átalakulása nyomán várható kedvezőtlen folyamatok feszültsége is. Mindenkit megdöbrentet a hír, hogy a következő években megszűnhet a szakmunkástanulók országos programjainak évi hárommilliós támogatása. Az értetlenkedés és fölháborodás – összekapcsolódva az akkori közhangulatot meghatározó, nagy demokratizálódási késztetéssel és az önszerveződés erejében való hittel – azt eredményezte, hogy közfelkiáltással döntés született egy, a szakmunkástanulók kulturális érdekeit védő egyesület létrehozásáról.

Aztán jó néhány hónapig nem történt semmi. Majd a kulturális nevelőtanárok 1989. májusi agárdi összejövetelén felgyorsultak a folyamatok. A résztvevők hangsúlyosan rögzítették azokat a nevelési-pedagógiai elveket – *a demokratizmus és az önszerveződés elvét* –, amelyek keretében az egyesület tevékenykedni szeretne. Döntés született a megalakítandó szervezet nevről: „Szakmunkástanulókért” Kulturális Egyesület (SZAKE). Az alapszabályban első helyre került az a megfogalmazás, hogy az egyesület célja „a tanórán kívüli nevelés új, demokratikus formáinak megteremtése, a szakmunkástanulók művelődésének segítése”. A további pontok pedig a korábbi országos programok folytatásának szükségességét és az *alulról jövő, önszerveződő tevékenységek eredményességébe vetett hit* melletti kiállást fogalmazták meg. A gyűlés egy ötfős bizottságot (elnökség) választott, és bízott meg azzal a feladattal és hálakkal, hogy tegyen meg mindent annak érdekében, hogy jogilag is létrejöjjön a szervet.

Visszatekintve látszik, hogy mennyire járatlanok – ha tetszik, naivak – voltunk mi, az alapítók, hiszen azt sem határoztuk meg egyértelműen, hogy ifjúsági vagy pedagógus egyesületet hozunk létre, miként arról is alig rendelkezünk, hogy milyen jogi, szervezeti és finanszírozási mechanizmusok teszik majd lehetővé a megfogalmazott feladatok megvalósítását. Talán nem is történt volna semmi az alapítási szándék nyomán, *ha nincs az akkori elemi erejű változtatni akaró, reményekkel teli közhangulat*, amelyben sorra jöttek létre – legtöbbször az egymástól beszerzett jogi dokumentumok (alapszabály, jegyzőkönyv) felhasználásával – a különböző civil szervezetek. A SZAKE esetében is az MDPT-től kapott alapszabály-tervezetet adaptáltuk a bírósághoz beadható alapító okirattá. 1989 szeptemberében meg is érkezett a bírósági végzés, miszerint 316-os számmal a budapesti bíróság bejegyezte az egyesületet.

A '90-es évek közepére közel 100 oktatáshoz kapcsolódó szervezet jött létre. Továbbképzéseket, konferenciákat és kiállításokat, tehetséggondozó versenyeket szerveztek, és alternatív pedagógiai tevékenységeket támogattak. Ezzel párhuzamosan a szervezeteket hivatalosan nyilvántartották, és legalább egy évtizeden keresztül az Országos Köznevelési Tanácsban jelentős mértékben érvényesült döntéshozó hatásuk. Aztán az utóbbi évtizedben – összefüggésben az új jogszabályi környezettel – szerepük, befolyásuk folyamatosan csökkent. A mai minisztérium már nyilván sem tartja őket. Az elmúlt közel 35 évben az MDPT, a SZAKE és számos pedagógus civil szervezet – a legkülönbözőbb buktatókon át – mindent megtett, amit tudott, a hazai nevelési-oktatási gyakorlat értékeinek fejlesztése, a jövő generációk eredményesebb tehetséggondozása, a pedagógusok szakmai autonómiájának érvényesítése és számos más, a kisebb közösségek által kitűzött cél elérése érdekében. Sok pedagógus ma is a szabaddéjének jelentős részét áldozza azért, hogy a diákok számára meghirdetett versenyek, bemutatók és egyéb rendezvények sikeresen megvalósuljanak. Köszönet érte!

Ugyanakkor azt is látni kell, hogy az elmúlt évtizedek *mérlege* nem egyértelmű. A pedagógusok többsége a hatalom folyamatosan erősödő ellenszelében nem tudott szabad és független, önálló egzisztenciát teremteni, sőt, mind kiszolgáltatottabbá vált. Ezzel párhuzamosan csökkent a demokratikus működésbe vetett közbizalom, és alábbhagyott az önszerveződés, gyengült a társadalmi szolidaritás erejébe vetett hit is. A civil szervezetek a kiszámíthatatlan anyagi háttér miatt sajnos a mindenkorinak kivetettek, így a tagság folyamatos utánpótlása hiányában nemegyszer belterjessé váltak. Az sem tett jót, hogy az elmúlt években megjelentek azok az – állam vagy valamilyen gazdasági szereplő által kistafirozott és támogatott – ún. álcivil szervezetek, amelyek nem a közjó, hanem valamilyen politikai küldetés érdekében tevékenykednek.

A kérdés jelenleg az, hogy egy teljesen más politikai, gazdasági körülmények között szocializálódott, más életfeltételeket elváró új pedagógusgeneráció tagjai akarják-e, és tudják-e folytatni az elődök munkáját. Új erőre kap-e ismét a civil kurázsiba vetett hit, felfedezik-e újra az önszerveződés erejét? Ösztönzésként azt a közhelyesnek tetsző felismerést tudnám ajánlani, hogy csak szabad gondolkodású és helyzetű pedagógus képes önálló, cselekvőképes állampolgárt nevelni – az alattvaló csak alattvalók nevelésére képes. Mindig van választásunk.

Kaposi József